VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

27.4.2021

Tulevaisuusvaliokunta 28.4.2021

Valtioneuvoston kanslian lausunto
Johtava asiantuntija Marja Innanen
Johtava asiantuntija Sami Pirkkala

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta - Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa (VNS 3/2020 vp)

Agenda2030 selonteko on Suomen kansallinen Agenda2030 -toimeenpanosuunnitelma
Valtioneuvosto antoi lokakuussa 2020 eduskunnalle selonteon kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta. Selonteon lisäarvo on siinä, että se esittelee hallituksen työtä ja toimia kaikissa 17:ssa kestävän kehityksen tavoitteessa (SDG). Jokaisen tavoitteen osalta esitellään Suomen nykytilanne YK:ssa hyväksyttyjen SDG-indikaattoreiden valossa ja hallituksen keskeiset toimenpiteet tavoitteen edistämiseksi Suomessa sekä globaalisti. Selonteko esittelee myös Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon seurannan ja arvioinnin mekanismit, jotka luotiin jo edellisen hallituskauden aikana ja joita nyttemmin on edelleen tarkennettu. Selonteko kuvaa myös kansalliset kestävän kehityksen toimeenpanotyön politiikkaperiaatteet, joita ovat pitkäjänteisyys ja muutosvoimaisuus, johdonmukaisuus ja globaali kumppanuus, sekä omistajuus ja osallisuus. Valtioneuvoston kanslia on vastannut selonteon valmistelun koordinaatiosta valtioneuvostotasolla.

Ajankohtaista Agenda2030:n toimeenpanossa:

Agenda2030 tiekartta vie kohti järjestelmätason muutoksia
Vuoden 2021 aikana tullaan valmistelemaan kansallinen Agenda2030 -tiekartta yhdessä Suomen kestävän kehityksen toimikunnan kanssa. Tiekartassa määritellään ne keskeiset järjestelmätason kokonaisuudet (kuten ruoka- tai energiajärjestelmät), joiden merkittävät muutokset ovat edellytyksenä kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiselle, sekä tunnistetaan toimia, joiden kautta voidaan synnyttää näiden järjestelmien muutoksia. Vastaava murrospolkuajatus sisältyy muun muassa vuonna 2019 julkaistuun globaaliin kestävän kehityksen raporttiin (GSDR)[1], Suomen kestävyyspaneelin vuoden 2020 alussa julkaisemaan Kuusi polkua kestävyyteen -raporttiin[2], sekä kestävä elvytys -työryhmän loppuraporttiin[3].

Tiekarttatyössä on tunnistettu tähän mennessä seuraavat kuusi muutosaluetta (vielä luonnoksia): 1) Kestävä ruokajärjestelmä, 2) Kestävä energiajärjestelmä, 3) Monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistava metsien, vesien ja maan käyttö, 4) Sivistys, oppiminen ja kestävät elämäntavat, 5) Terveys, hyvinvointi ja yhteiskunnallinen osallisuus/eriarvoisuus, ja 6) Hyvinvointia edistävä talous ja työ, kestävät kulutus- ja tuotantotavat. Kullekin muutosalueelle luodaan visio ja tavoitteet sekä työstetään polku konkreettisista toimista, joilla koko yhteiskunta osallistuu toimeenpanotyöhön kuluvan vuosikymmenen aikana.

[1] https://sustainabledevelopment.un.org/gsdr2019
[2] https://www.kestavyyspaneeli.fi/2020/02/14/kuusi-polkua-kestavyyteen-evastykset-systeemisen-kestavyysmurroksen-edistamiseksi-suomessa/
[3] https://valtioneuvosto.fi/-/1410903/koronakriisista-toipuvaa-taloutta-on-elvytettava-kestavasti

Selonteon seurantaa kehitetään vuonna 2021
Selonteossa esitetyt toimet ovat suureksi osaksi hallitusohjelmaan sisältyviä toimenpiteitä. Valtioneuvoston kanslia seuraa hallitusohjelman toteumaa hankeikkunan[4] kautta sekä osana valtioneuvoston verkkosivuja[5]. Osana hallitusohjelman seurantaa luodaan vuoden 2021 aikana hankeikkunaan valikko valtioneuvoston ja selonteon kestävän kehityksen toimien seurantaan. Hankeikkunasta on siten saatavissa ajantasainen tieto hallitusohjelman ja selonteon toimien toteumasta jokaisessa kestävän kehityksen tavoitteessa (17 SDG:n mukaisesti).

Kestävän kehityksen budjetoinnin jatkaminen on tärkeää
Vuonna 2017 aloitettu kestävän kehityksen ja TAE valmistelun kytkentä on tehnyt näkyväksi kestävän kehityksen kysymysten kytkeytymisen hallinnonalojen työhön. Se on tuonut myös kestävän kehityksen teemat talouspolitiikan ytimeen. Viimevuosina budjettivalmisteluun on tullut useita erilaisia ilmiöpohjaisia teemoja kuten lapsi- ja sukupuolitietoinen budjetointi. Ilmiöpohjaisen budjetoinnin vahvistuminen on hyvä asia kestävän kehityksen näkökulmasta. Kestävän kehityksen näkökulmasta ilmiöpohjainen budjettitarkastelu on hedelmällisempää kuin hallinnonalakohtainen tarkastelu. Kestävän kehityksen budjetointia tulee edelleen jatkaa ja kehittää. Myös jatkossa on tärkeää, että esim. ympäristölle haitallisista tuista tuotetaan budjettikirjaan ajantasaista tietoa ja että tämä tieto ohjaisi päätöksentekoa kestävään suuntaan.

Vuoden 2021 aikana pyritään vahvistamaan ministeriöiden kestävän kehityksen työn ja TAE-valmistelun kytkentää. TAE 2022 valmistelun yhteydessä keskustellaan ministeriöiden vaikuttavuustavoitteiden ja kestävä kehityksen sekä Agenda2030 yhteydestä. Tavoitteena on vahvistaa hallinnon ymmärrystä siitä, miten ministeriöiden toiminta ja niiden resurssien käyttö kytkeytyvät kestävään kehitykseen, ja miten kestävän kehityksen edistämisen tai edistämättä jättämisen kustannuksia ja taloudellisia vaikutuksia voidaan seurata ja arvioida.

Merkittäviä kokonaisuuksia, joihin tulee kiinnittää huomiota jatkossa:

Selontekomenettelyn jatkaminen tulevina hallituskausina
Pääministeri Sipilän kauden aikana luotu Agenda2030 selontekomenettely on mahdollistanut hallituksen ja eduskunnan välisen aktiivisen vuoropuhelun kestävän kehityksen ja Agenda2030n toimeenpanon kysymyksistä. Pääministeri Marinin kaudella jatkettiin selontekomenettelyä ja vuoden 2017 selonteossa esitettyjen ja luotujen toimintamallien (mm. seuranta) kehittämistä. Tulevina hallituskausina on tärkeää voida jatkaa selontekomenettelyä. Eduskunnan ja hallituksen välinen keskustelu on tärkeää, koska kestävä kehitys ja Agenda2030:n tavoitteiden saavuttaminen edellyttävät ylivaalikautista sitoutumista sekä tavoitteisiin että toimenpiteisiin.

Politiikkajohdonmukaisuuden toteutuminen
Politiikkajohdonmukaisuus on Agenda2030 toimeenpanotyön ja kestävän kehityksen ytimessä. Selonteko pyrkii osaltaan vahvistamaan johdonmukaisuutta. Eduskunnalla on merkittävä rooli toimeenpanotyön johdonmukaisuuteen liittyvien haasteiden tunnistamisessa ja esiin nostamisessa. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota paitsi johdonmukaisuuteen kansallisessa työssä mutta myös Suomen toimien vaikutuksiin Suomen rajojen ulkopuolelle. Tällä hetkellä on liian vähän tietoa Suomen toiminnan globaaleista vaikutuksista, tämä tieto on ensiarvoisen tärkeää johdettaessa Suomen toimintaa kohti pienempää materialista jalanjälkeä. VNK:n tilaama selvitys globaalin vastuun indikaattoreista Suomen kestävän kehityksen seurannassa valmistui huhtikuussa. Selvitys tukee kansallisen seurantajärjestelmän kehitystyötä.

Kestävän kehityksen politiikan säännöllinen arviointi
Ensimmäisessä Agenda2030 selonteossa vuonna 2017 luotiin rakenteet Agenda2030n toimeenpanon seurantaan ja arviointiin. Seurantajärjestelmä pitää sisällään kerran hallituskaudessa tehtävän kansallisen kes-

[4] https://valtioneuvosto.fi/hankkeet
[5] https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelman-seuranta/toimintasuunnitelma

tävän kehityksen politiikan arvioinnin. Viimeisin kokonaisvaltainen arviointi tehtiin vuonna 2019, ja sen tuloksia on hyödynnetty lukuisissa yhteyksissä nykyisen hallituksen kestävän kehityksen työssä. Seuraava Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon riippumaton arviointi toteutetaan syksyn ja talven 2022–2023 aikana. On tärkeää, että tulevilla hallituskausilla jatketaan riippumattomien arviointien tuottamista. Parhaimmillaan arvioinnit antavat arvokkaita syötteitä tuleville hallituskausille. Kestävä kehitys ja Agenda2030n toimeenpanon arviointi sisältyvät myös hallituksen vuosikertomukseen, lisäksi Suomi antaa maaraportin YK:lle (VNR, Voluntary National Review) kerran vaalikaudessa.

Kestävän kehityksen huomioiminen lainsäädännön vaikutusten arvioinnissa
Suomessa lainsäädäntötyössä on käytössä laaja lainsäädännön ennakkoarviointi, jossa tutkitaan kunkin lakiehdotuksen kohdalla sen vaikutuksia useisiin kestävän kehityksen kysymyksiin ja kokonaisuuksiin. Vaikutusten arviointi näyttää kohdistuvan tämänhetkisiin tai hyvin lähitulevaisuudessa ilmeneviin vaikutuksiin. Kestävän kehityksen kontekstissa on tärkeää selvittää myös vaikutuksia pitkällä aikavälillä, vaikutuksia tuleviin sukupolviin. Olisi kenties siis selvitettävä, onko ennakkoarvioinnissa otettu riittävästi huomioon pitkänaikavälin vaikutukset. Tarkastusvaliokunnan ansiokas raportti lainsäädännön vaikutusten arvioinnista https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/trvj_1+2020.pdf

Kestävän kehityksen koordinaation resurssit
Kestävän kehityksen merkitys on noussut yhteiskunnassamme aivan uudenlaiselle tasolle viimeisen viiden vuoden aikana. Kestävä kehitys on ja tulee olemaan valtioneuvoston työn ytimessä. Kestävän kehityksen pääsihteeristö VNK:sa koostuu kahdesta senioritason asiantuntijasta sekä määräaikaisesta asiantuntijasta, ja työkuormaa ovat tasaamassa vuosittain noin kolme korkeakouluharjoittelijaa. Henkilöresurssit vähenivät noin puolella htv:lä kestävän kehityksen pääsihteeritehtävän siirryttyä VNK:hon 1.4.2021.

Yhteiskunnan osallisuuden turvaaminen kestävän kehityksen työhön
Suomi on maailman kärkeä kestävän kehityksen edistämisessä, varsinkin toimeenpanon mekanismeja tarkasteltaessa. Tämä johtuu siitä, että Suomessa on kestävän kehityksen työtä tehty pitkäjänteisesti lähes 30 vuotta. Yksi tärkeimmistä toimijoista on ollut ainutlaatuinen kestävän kehityksen toimikunta, joka kokoaa kaikki merkittävimmät yhteiskunnan toimijat. Kestävän kehityksen toimikunnan työtä on jatkettava tulevinakin vuosina, jotta laaja yhteiskunnan osallisuus voidaan turvata.

Valtionhallinnon tuki kunnille ja kaupungeille
Tällä hetkellä kuntien, kaupunkien ja alueiden kestävän kehityksen työtä ohjaa moni ministeriö ja erilaisia valtakunnantason ohjelmia on lukuisia. On tärkeää varmistaa valtiontasolla näiden ohjelmien koordinaatio, jotta kaupunkien kestävän kehityksen työtä tuetaan johdonmukaisesti ja mahdollisimman tehokkaasti keskushallinnon suunnalta.

Kestävyysmurroksen vauhdittaminen julkisten hankintojen kautta
Suomessa käytetään julkisiin hankintoihin noin 35 mrd. euroa vuodessa. Hankinnoista kaksi kolmasosaa tekevät kunnat ja kuntayhtymät. Julkisten hankintojen kautta voidaan merkittävästi vaikuttaa kestävän kehityksen toteutumiseen Suomessa, ja vauhdittaa kestävyysmurrosta. Valtiovarainministeriön laatima julkiset hankinnat –toimenpideohjelma (Hankinta-Suomi) huomioi julkisten hankintojen kestävöittämisen tarpeen ja mahdollisuudet. Julkisten hankintojen kestävyyttä ei mitata systemaattisesti.

Järjestelmänäkökulman painottaminen kestävyyskysymyksissä:
Hallituksen kestävän kehityksen työ perustuu hallitusohjelman toteutukseen sekä Agenda2030:n tavoitteiden edistämiseen. Agenda2030:n tavoitteet kuvaavat kestävän kehityksen tavoitetilaa 2030 luvulla, mutta eivät vastaa kysymykseen siitä miten tavoitteisiin päästään. Tavoitteisiin pääsemisessä on tärkeää tarkastella tavoitteiden keskinäisiä kytkentöjä ja tunnistaa järjestelmätason politiikkakysymyksiä, joiden kautta voidaan edistää samanaikaisesti useita tavoitteita. Kestävän kehityksen toimikunnassa valmisteltava Agenda2030 tiekartta pyrkii tähän, ja järjestelmänäkökulmaa on syytä pitää esillä laajemminkin kestävän kehityksen työssä.